

de prijzen van textiel zo hoog opliepen dat slechts weinigen tot aankopen konden overgaan, en ook dat eenvoudige voedingsmiddelen zoals rijst in de vrije, d.w.z. zwarte, handel steeds duurder werden. Men moet overigens in het oog houden dat rijst ook tegen officiële, d.w.z. lage, prijzen in distributie werd gebracht – evenwel: deze was in de stadsgemeenten en de overige bewoonde plaatsen ruimer dan in de landelijke districten. Wij herinneren aan de bevindingen van de in december '44 gevormde onderzoek-commissie: terwijl in Djakarta het dagelijks rijstantsoen 180 gram was (en in Garoet 120, in Kediri 150, in Pekalongan 230), was buiten de steden de rijstantsoenering 'in het algemeen beperkt tot ambtenaren' en kreeg 'het gewone volk' vrijwel niets: in een *dessa* in het regentschap Bandoeng 32 gram per dag per persoon, in een district in de residentie Bogor 30 gram per dag per woning en in een district in de residentie Bodjonegoro 20 gram per dag per gezin. Er is op Java in de laatste twee jaar van de Japanse bezetting door de Indonesische bevolking mateloos geleden, maar vermoedelijk in de landelijke gebieden (behalve dan door de landbouwers zelf) nog meer dan in de stedelijke. De Japanse vorderingen, de misoogsten van '43 en '44, de inflatie, de zwakke structuur van het overheidsapparaat en de alom aanwezige corruptie deden er een samenleving ontstaan waarin de zwakken in grote aantallen bezweken.

★

De medische zorg voor de bevolking ging in sterke mate achteruit. De Nederlanders onder de artsen, tandartsen en apothekers werden in de loop van '43 geïnterneerd en talrijke ziekenhuizen waren door de Japanners gevorderd.¹ Misschien nog wel ernstiger was dat er nauwelijks meer geneesmiddelen waren. In '42 hadden de Japanners grote voorraden in beslag genomen en uit Japan werd, zoals reeds opgemerkt, niets aangevoerd. In januari '44 tekende Bouwer in Bandoeng aan dat er veel vervalste geneesmiddelen verkocht werden:

medaanse Nieuwjaar een half maandsalaris extra liet uitbetalen; of het ook in '44 tot zulk een extra-betaling is gekomen, weten wij niet.

¹ Indonesische artsen, tandartsen en apothekers mochten van oktober '44 af hun werk slechts voortzetten wanneer zij tevens aan de Japanse strijdkrachten diensten bewezen.